

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про демобілізацію та реінтеграцію військовослужбовців»
(реєстр. № 15233 від 13.05.2026)***

***Анотація.** В інформаційній довідці досліджуються підстави удосконалення порядку демобілізації та реінтеграції військовослужбовців у контексті проекту Закону України реєстр. № 15233 від 13.05.2026 (далі – законопроект).*

Розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, нормам чинного законодавства про військову службу та соціальний захист військовослужбовців.

***Ключові слова:** військова служба, військовослужбовці, демобілізація, ветерани війни, соціальний захист, реінтеграція.*

Вступ

Удосконалення правового регулювання проходження військової служби в Україні набуває особливої актуальності через триваючу збройну агресію та потребу у підвищенні боєздатності Збройних Сил України, актуалізуючи питання запровадження механізмів ротації військовослужбовців в умовах дії воєнного стану, їх звільнення з військової служби та реінтеграції в суспільство.

Питання демобілізації та соціального захисту військовослужбовців в Україні врегульовано низкою законодавчих актів, зокрема законами України: «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 1 жовтня 1993 року № 3543-ХІІ, «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ, «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ, «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ.

Законопроект розроблено з метою «законодавчого врегулювання питання демобілізації і належної реабілітації військовослужбовців і ветеранів, в тому числі після отриманих поранень, та їхньої реінтеграції для знаходження ними свого місця в суспільстві і реалізації себе, а також для забезпечення обороноздатності та подальшого розвитку нашої країни»¹.

Основна частина

Визнаючи необхідність удосконалення законодавчих підстав звільнення з військової служби та реінтеграції військовослужбовців, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Назва та мета законопроекту не узгоджується з його змістом в частині визначення підстав демобілізації. Так, відповідно до абзацу шостого статті 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» демобілізація – це комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає *Президент України*, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про демобілізацію та реінтеграцію військовослужбовців» (реєстр. № 15233 від 13.05.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70012>

самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і штати *мирного часу*. Тобто, під час війни в Україні демобілізація неможлива, оскільки вона відбувається лише після завершення війни та скасування особливого періоду, а приписи статті 1 та пункту 2 Прикінцевих положень законопроекту спрямовані на удосконалення підстав звільнення з військової служби, вичерпний перелік яких визначено статтею 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

До концептуальних недоліків законопроекту слід віднести наявність у ньому положень, які мають декларативний характер, у зв'язку з чим встановити факт їх виконання (або неналежного виконання) тими чи іншими органами державної влади або органами місцевого самоврядування буде неможливо (наприклад: «Держава гарантує ветеранам війни безкоштовне здобуття професійної, фахової передвищої та вищої освіти за вибраним ними фахом» (стаття 2 у редакції законопроекту). Подібним чином сконструйовано практично усі норми (статті 3, 4, 5, 6 законопроекту). Декларативність положень законопроекту зумовлює довільне їх тлумачення, що призведе до формування суб'єктивних підходів до змісту правових норм та унеможливить їхню реалізацію.

Декларація гарантій щодо безкоштовної вищої освіти, медичної допомоги будь-якого виду, психологічної реабілітації та програм перепідготовки для ветеранів війни за відсутності вказівки на джерела фінансування суперечить вимогам частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України, частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України щодо необхідності фінансово-економічного обґрунтування.

Варто зазначити, що законопроект був поданий у пакеті з іншими проектами суб'єкта законодавчої ініціативи, спрямованими на врегулювання питань військової служби. А саме: про систему довгострокової військової служби та резерву (реєстр. № 15231); про прозору систему призову та мобілізаційної черговості (реєстр. № 15232); про поетапну модель військової служби та гарантовану демобілізацію (реєстр. № 15234); про гарантовані цикли служби, відновлення та ротації (реєстр. № 15235); про реформу територіальних центрів комплектування та сервісну модель мобілізації (реєстр. № 15236); про справедливе бронювання та участь у обороні (реєстр. № 15237); про відповідальність Держави перед військовослужбовцями (реєстр. № 15238); про економічну стійкість під час війни (реєстр. № 15239); про прозорість використання коштів на оборону (реєстр. № 15240); про післявоєнну адаптацію ветеранів як систему (реєстр. № 15241); про обов'язкову ротацію та граничні терміни служби в умовах війни (реєстр. № 15242); про національну модель оборони за принципом тотального резерву (реєстр. № 15243); про довгострокову мотиваційну модель військової служби (реєстр. № 15244) про гарантований базовий рівень грошового забезпечення військових (реєстр. № 15245).

Аналіз поданого пакета законодавчих ініціатив свідчить про суттєві порушення принципів правотворчої діяльності, закріплених у статті 3 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX.

Законопроект утворює логіко-нормативні колізії з іншими актами суб'єкта законодавчої ініціативи (зокрема, № 15234 та № 15242), що містять внутрішню суперечливість та засвідчують відсутність єдиного концептуального підходу щодо удосконалення правового регулювання питань військової служби, соціальних гарантій військовослужбовців, ветеранів війни, тощо.

Має місце невідповідність темпоральних рамок юридичних фактів, які дають право на звільнення з військової служби: у законопроекті пропонується імперативний строк безперервної служби тривалістю 24 місяці, а у проекті Закону України «Про поетапну модель військової служби та гарантовану демобілізацію» (реєстр. № 15234) – поняття «базових циклів служби», що сумарно подовжує граничний термін виконання військового обов'язку до 48 місяців.

Положення розділу II законопроекту свідчать про відсутність достатніх і завершених механізмів для реалізації положень Закону в разі його прийняття. Так, Конституційний Суд України в Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності.

Висновки

Концептуальна ідея законопроекту щодо необхідності уточнення підстав звільнення з військової служби заслуговує на увагу, проте потребує пошуку нових підходів щодо її реалізації.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*